

3. Вишневецький О.С. *Смарт-промисловість: визначення і теорія стимулювання розвитку на основі локального протекціонізму. Економіка промисловості. № 3 (103). С. 5-27. URL: <http://ojs.econindustry.org/index.php/ep/article/view/281>*

4. *Made in China 2025.* https://cset.georgetown.edu/wp-content/uploads/t0432_made_in_china_2025_EN.pdf

5. Nawaz F., Abu Saleem K., Kayani U. *The Made in China 2025 strategy: Perceptions and reservations of China's state capitalist economic model [Special issue]. Corporate & Business Strategy Review. 2024.№ 5(1). P. 432-439. URL: <https://doi.org/10.22495/cbsrv5i1s1art16>*

УДК 338.45:330.341.1

Вишневецький Олександр Сергійович

*д.е.н., заступник директора
Інститут економіки промисловості НАН України
м. Київ, Україна*

ЕКОНОМІКА СМАРТ-ПРОМИСЛОВОСТІ: ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ У ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД

Хоча дата завершення активних бойових дій станом на кінець березня 2025 року залишається невизначеною, наукове осмислення різноманітних аспектів повоєнного відновлення економіки України триває вже не перший рік. Промисловість є базисом економічного розвитку, особливо з урахуванням ролі зовнішньої торгівлі, обсяг якої (експорт плюс імпорт) майже дорівнює ВВП України. Для покриття імпорту необхідно виробляти конкурентоспроможні товари, які можна спрямувати на експорт. Разом з тим відбувається процес трансформації традиційної промисловості у напрямку її смартизації [1], який посилюється через поширення технологій штучного інтелекту [2]. Тому актуальним науково-практичним питанням є визначення перспектив та обмежень для повоєнного розвитку економіки смарт-промисловості в Україні.

Під смарт-промисловістю доцільно розуміти промисловість, яка виробляє звичайний або смарт-продукт з використанням смарт-технологій, тобто технологій, що відповідають Четвертій промисловій революції [1, с.14]. Взаємодія традиційної та смарт-промисловості може бути осмислена з позицій діалектичної логіки. Смарт-промисловість, з одного боку, є запереченням традиційної промисловості, а з іншого – її гармонійним продовженням. Традиційна промисловість характеризується відносно високою матеріало- та енергоємністю, орієнтацією на масове виробництво стандартизованої продукції, а також має низький рівень цифрової інтеграції. Смарт-промисловість активно

використовує цифрові технології (IoT, AI, Big Data), переважно орієнтована на гнучке та адаптивне виробництво, спрямована на сталий розвиток та ефективне використання ресурсів. Як класичний приклад смарт-продукту можна навести чипи, вироблені за технологією 2-3 нм. Створити такий продукт, використовуючи технології Третьої промислової революції, неможливо. Разом з тим, існує безліч прикладів, коли завдяки технологіям Четвертої промислової революції виробляються традиційні для людства товари. Так, сільськогосподарська продукція виробляється за допомогою безпілотних літальних апаратів, супутникового зв'язку, розрахунків оптимального використання добрив на основі великих даних тощо.

Виникає практичне питання, якою має бути роль держави у забезпеченні розвитку смарт-промисловості. З позицій австрійської школи економічної теорії (Ф. Хайек, Л. Мізес), прийнятним є варіант проведення політики невтручання держави, сподіваючись виключно на ефективність ринкового механізму. Натомість, з позицій економічної школи девелопменталізму (Е. Райнерт) доцільно активно стимулювати смарт-промисловість з боку держави.

Враховуючи, що поточна ситуація характеризується знищенням значної частки енергетичних та виробничих потужностей, відтоком за кордон великої кількості економічно активного населення та зменшенням інвестиційної привабливості виробничої сфери, залишати подальший розвиток промисловості, сподіваючись лише на ринкові сили, є вкрай ризикованим. При цьому, з урахуванням вимог часу («Зелений курс», формування єдиного ринку з ЄС), відновлення традиційної промисловості не тільки недоречне, а багато в чому вже неможливе. Таким чином, можна стверджувати, що розумним є рух не на відновлення промисловості, а на її трансформацію у смарт-промисловість. І актуальним питанням є визначення прийнятних механізмів.

Модернізація промисловості, традиційної для Третьої промислової революції, до рівня Четвертої промислової революції передбачає комплексні дії на мікро- та макрорівнях. На рівні підприємств доречним є впровадження цифрових технологій, оптимізація виробничих процесів через використання великих даних та ШІ, підвищення кваліфікації працівників у сфері цифрових технологій. На державному рівні актуальними завданнями є розвиток інноваційних екосистем, стимулювання розвитку смарт-промисловості в просторовому аспекті [3], удосконалення процедури державних закупівель у бік заохочення виробництва вітчизняних смарт-продуктів, розширення діяльності Експортно-кредитного агентства щодо стимулювання експорту вітчизняної смарт-продукції, створення технопарків, інноваційних кластерів та стартап-хабів, розвиток спеціальних економічних зон [4], розширення співпраці між науково-дослідними установами та промисловими підприємствами, створення сприятливого регуляторного середовища, розвиток освіти та науки щодо підготовки кваліфікованих фахівців та інженерів, які володіють сучасними цифровими технологіями, фінансування наукових досліджень у сфері смарт-промисловості, розширення діяльності центрів компетенцій для обміну знаннями та досвідом.

Окремо треба звернути увагу, що з огляду на чинні демографічні проблеми та необхідність залучення трудових мігрантів для підтримки відносно високих темпів економічного відновлення у повоєнний період, розвиток смарт-промисловості забезпечує створення нових робочих місць у високотехнологічних галузях, що формує потенціал залучення іноземних фахівців високої кваліфікації. Разом з тим, саме розвиток смарт-промисловості може стати привабливою сферою для залучення фінансових ресурсів, в тому числі раніше виведених вітчизняним бізнесом за кордон.

Підсумовуючи, варто згадати, що три ключові питання (за П. Самуельсоном), на які відповідає економіка, – це (1) «Що виробляти?», (2) «Як виробляти?» та (3) «Як розподілити?». Тому, розглядаючи проблематику з позицій економіки смарт-промисловості, можна запропонувати наступні відповіді. Виробляти доцільно смарт-продукти на смарт-підприємствах. При цьому прибутки, створені у сфері смарт-промисловості, доцільно реінвестувати на її подальший розвиток.

Інструментом узгодження комплексної політики забезпечення розвитку смарт-промисловості є доопрацювання проєкту Закону України, який визначає промислову політику. Адже зареєстровані у Верховній Раді України у 2024 році відповідні проєкти Законів України (проєкт Закону «Про промислову політику та прогнозованість реального сектору економіки», № 11331 від 11.06.2024; проєкт Закону «Про промислову політику та забезпечення безперервності підприємницької діяльності в умовах воєнного стану», № 11331-1 від 17.06.2024; проєкт Закону «Про засади державної промислової політики», № 11331-2 від 17.06.2024) до цього часу так і залишилися проєктами.

Список використаних джерел:

1. Вишневський О.С. Смарт-промисловість: визначення і теорія стимулювання розвитку на основі локального протекціонізму. *Економіка промисловості*. 2023. № 3 (103). С. 5-27. DOI: <http://doi.org/10.15407/econindustry2023.03.005>
2. Vyshnevskiy O.S., Anufriiev M.Yu., Bozhuk M.S., Gulchuk T.O. Artificial intelligence as a core of the new industrial revolution: prospects and limitations. *Економіка промисловості*. 2024. № 3 (107). С. 5-21. DOI: <http://doi.org/10.15407/econindustry.2024.03.005>
3. Залознава Ю.С., Чекіна В.Д. Стимулювання розвитку смарт-промисловості у просторовому аспекті: досвід для України. *Економіка промисловості*. 2025. № 1 (109). С. 3-19. <http://doi.org/10.15407/econindustry.2025.01.003>
4. Підоричева І.Ю., Баш А.С. Відновлення спеціальних економічних зон в Україні: курс на реіндустріалізацію та структурну перебудову економіки у воєнно-повоєнному періоді. *Економіка промисловості*. 2025. № 1 (109). С. 20–37. <http://doi.org/10.15407/econindustry.2025.01.020>